

'חיים ארלוזורוב' – Ulua

הוכן ע"י יהודה בן-צור

ה'אולואה' במקורה כספינת משמר חופים בשם USS WPG-53 Unalga

- Beam: 32'6"
- Draft: 14'6"
- Speed: 12.4 knots
- Armament: 2 3"/50, 2 20mm
- Complement: 5 officers, 67 enlisted
- Triple-expansion steam engine, single screw, 1,000 hp
- Built at Newport News, and commissioned 23 May 1912
- 190' class Cutter:
- Displacement: 1,181 tons
- Length: 190'

הספינה היתה במקורה ספינת משמר חופים אמריקנית, ששירתה בשתי מלה"ע. ב-1945 היא נמכרה לחברה דרום-אמריקנית ועסקה בעיקר בהובלת בנות לארה"ב, תחת דגל הונדורס. בקיץ 1946 היא נרכשה ע"י חברת-קש של 'המוסד לעליה ב' – אחת מ-9 אוניות המעפילים שנרכשו ע"י שלוחת 'המוסד' בארה"ב. כינויה המנהלתי היה 'היובל'.

בחודשי אוגוסט-אוקטובר 1946 היא הוכנה ואויישה בנמל בולטימור. אנשי הצוות, 27 איש - כמה קצינים וימאים מקצועיים והיתר מתנדבים - רובם יהודים מצפון אמריקה ובראשם שני צעירים¹, גד הילב רב החובל ואפרים צוק המכונאי הראשי – קציני-ים ארץ-ישראלים, ששירתו בצי הסוחר האמריקני. ב-16 באוקטובר נערך בספינה טקס מרגש בו הושבעו המתנדבים לארגון 'ההגנה' ולמחרת היא הפליגה למרסיי. בחודשי נובמבר-דצמבר הוסבה האוניה להובלת כ-1,500 מעפילים. בשלב זה הצטרפו לצוות 6 מלחים ספרדים², שהחליפו כמה מהאמריקנים שירדו מהספינה ו-4 מלוויים: ימאי הפלי"ם ישרול"יק אוירבך, 'מירי'-צבי כצלסון וניסן לויטן, ו'הגדעוני' מוסיק-משה גדרון. לובה אליאב - פעיל 'המוסד לעליה ב' - נתמנה כמפקד המסע.

ב-1 בינואר 1947 הפליגה האוניה בתנאי חורף קשים למשימה ארוכת הטווח ביותר במפת נתיבי ההעפלה - נמל טרלבורג בשוודיה. ב-24.1 היא נכנסה לנמל והעלתה 664 מעפילים, כ-500 מהם נערות, ניצולות מחנות הריכוז, שהגיעו מגרמניה במסגרת "עסקה" בין השוודים ל'גסטאפו'. יעד נסיעתם הפורמאלי באשרה קולקטיבית היה לקובה, אך פקידי הנמל ידעו בדיוק את היעד האמיתי.

¹ . רב חובל ומכונאי ראשי אמריקניים שירתו בהפלגה עד מרסיי. עם ירידתם תפשו גד ואפרים את מקומם. בשלב זה "שימש" הקצין הראשון, ארתור ברנשטיין, כרב החובל בעת הכניסה לנמלים, כ'כיסוי' לגד הילב, בעל הדרכון הפלסטיני.

² . גולים רפובליקנים שהתגוררו בצרפת, ביניהם Pedro Lopez, קצין שלימים התמנה לרב חובל בצי הסוחר הישראלי.

בדרכה לים התיכון עקבו הבריטים אחר תנועותיה וניסו למנוע את המשך הפלגתה בעת כניסתה לנמלים צרפתיים לתדלוק והצטיידות. קשרי 'המוסד' ואהדה של פקידי נמל סיכלו את מאמציהם. במפרץ ביסקיה היא נתקלה בסערה קשה שגרמה "לשחרור" מיכלי-דלק רזרי על הסיפון, עד כדי צורך להשליכם לים – מבצע, שרב החובל הצעיר ניהל בחשכת לילה במיומנות ראויה לציון. בשלב זה החליט 'המוסד' לצרף אליה ספינה קטנה, 'הברק'³ (משקלה כ-190 טון), שאמורה היתה להוביל כ-300 מעפילים ולקלוט את מעפילי Uluva במרחק יממה מחופי הארץ, ע"מ לאפשר לה לעשות סבבים נוספים.

בהגיעה לים התיכון התברר ש'הברק', אינה מוכנה עדיין. כשלושה שבועות נאלצה Uluva להמתין במימי אלג'יריה עד שהתברר סופית ש'הברק' אינה מסוגלת ל"ספק את הסחורה". ב-17.2 היא נצטווה להפליג למפרץ 'מטהפונטו' באיטליה, לקלוט עוד 734 מעפילים (בהם 50 יתומי Salvino) ולהפליג ארצה. אל המעפילים שהועלו באיטליה הצטרפו 3 מלווים: יחזקאל מעוז, יעקב ארנון ואברום שביט. בשלב זה הוענק לאוניה שמה המבצעי, 'חיים ארלזורוב'. ב-27.2 היא זוהתה ע"י מטוס סיור בריטי ועד מהרה היא הוקפה ע"י 4 משחתות. למחרת בבוקר היא הותקפה והתפתח קרב קשה בין צוותי ההשתלטות והמעפילים, שנמשך כ-3 שעות, אשר במהלכן היא ניסתה להתקרב לחוף ת"א והבריטים הדפו אותה לעבר חיפה. בהגיעה למבואות מפרץ חיפה הצליחה 'חיים ארלזורוב' להתחמק ולנחות בחוף בת-גלים⁴. לרוע המזל, הישר לחוף של בסיס בריטי. המלווים אברום, ישרול"יק וניסן התחבאו באוניה בחוף בת-גלים. לאחר שהמעפילים הורדו ממנה הם המתינו ובחשכת הליל שחו לחוף שכונת בת-גלים. כל היתר גורשו לקפריסין.

קרב ההשתלטות על 'חיים ארלזורוב'

³ . פרטים על 'הברק' המאכזבת, ראה בגל ההעפלה <העפלה מצפון-אפריקה ב-1947 – תקציר מזווית הראיה של יהודה בן-צור.

⁴ . ההגאי בעת העליה על החוף היה וילי רוסטוקר, איש צוות מתנדב מקנדה שבעת ההפלגה שירת כקצין שלישי בפועל. וילי המשיך לשרת במפעל ההעפלה והעליה עד 1949, ובין היתר היה מלווה אניות המעפילים 'קיבוץ גלויות' ('הפאן-יורק') ו'קרב עמק אילון', ומלווה עלית גח"ל ב'המורד' ו'הדרומית'. עבדתי עם וילי במשותף בארגון מחנה מעפילים בצרפת במאי 1948 ובליווי 'המורד'. יהודה בן-צור.